

Mehmet Nuri YARDIM

TÜRKOLOJİ'NİN UNUTULMAYAN HOCASI ORHAN OKAY

Toplum hayatında bizi eğiten ve yetiştiren sonra da topluma kazandıranlar, aileden sonra öğretmenlerimiz, hocalarımızdır. Her insanın eğitim hayatında tesiri altında kaldığı birçok seçkin öğretmeni, aziz hocası olur. İlk, orta ve yüksek tahsilde hepimize birikimlerini aktaran öğretmenlerimizin hakkı elbette ödenemez. Bütün hocalar kıymetlidir, muhteremdir, saygıdeğerdir. Ama bazı hocalar vardır ki, onların ömrümüzdeki yerleri çok farklı, değerli ve unutulmazdır. Onlar sadece hoca değil bambaşka hüviyetle de hayatımıza girerler. Onları âdeta bir baba veya anne gibi benimser, aile büyüklerimizden biri kabul ederiz. İşte Prof. Dr. Orhan Okay da, bu müstesna hocalar neslindedi. Öncelikle sevgili hocamızın bereketli hayatından bahsetmekte fayda var ki, okuyucu en azından ana hatlarıyla bu mümtaz şahsiyetin biyografisini bilsin, eserlerinden haberdar olsun.

Edebiyat Dünyamızın Sevecen Yüzü

Edebiyat tarihçisi Orhan Okay, 26 Ocak 1931 tarihinde İstanbul'un Fatih ilçesi Balat semtinde doğdu. Fatih 17. İlkokul (Muallim Naci İlkokulu, 1943), Edirnekapı Ortaokulu (1947), Vefa Lisesi (1950), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1955), İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1955) mezunu. Artvin ve Diyarbakır liselerinde edebiyat öğretmenliğinden sonra, 1959 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne Mehmet Kaplan'ın daveti üzerine asistan olarak girdi. Bu fakültenin Yeni Türk Edebiyatı Bölümü'nde 1963'te doktorasını verdi; 1975'te doçent; 1988'de profesör oldu. Erzurumluların 'İstanbul Hocası', 36 yıl çalıştığı Erzurum'dan 1994'te ayrılarak Sakarya Üniversitesi'ne geçti. 1996'da kendi isteğiyle ayrılarak emekli oldu. Son yıllarında Diyanet Vakfı'nın neşrettiği *İslam Ansiklopedisi*'nde redaktör olarak çalışan ve bu ansiklopediye çok kıymetli maddeleri yazan Orhan Hoca, 13 Ocak 2017 tarihinde vefat etti ve Topkapı Çamlık Mezarlığı'ndaki aile kabrine defnedildi. Binlerce öğrenci yetiştirmiş olan Orhan Hoca, büyük mütefekkir, eğitimci ve

felsefeci merhum Nurettin Topçu'nun güzide talebesiydi. Edebî ve fikri makalelerini *Hareket, Türk Kültürü, Yedi İklim, İstanbul, Türk Edebiyatı* ve *Kubbealtı Akademi Mecmuası* gibi dergilerde yayınladı. *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi* adlı kitabıyla Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın 1975 yılı Millî Kültür Armağanı'nı kazandı. Başta ESKADER ve TYB olmak üzere birçok kurum ve kuruluş tarafından ödüllendirildi.

Ali Emiri Kültür Merkezi'nde ödül töreninde

Ahmet Mithat Efendi, Beşir Fuad, Mehmed Âkif, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl Kısakürek hakkında mühim monografiler kaleme alan Orhan Okay'ın yayınlanmış şu eserleri bulunuyor: *Sanat ve Hayat, İlk Türk Pozitivist ve Natüralisti Beşir Fuat, Abdülhak Hamid'in Romantizmi, Şeyh Galib/Hüsn ü Aşk, Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmed Âkif, Kültür ve Edebiyat Dünyamızdan, Konuşmalar, Silik Fotoğraflar, Bir Başka İstanbul, Mehmet Kaplan'dan Hâtıralar Mektuplar, Sanat ve Edebiyat Yazıları, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı.*

Aruz Derslerindeki Hocam

Orhan Hoca'ya üniversitede talebe olma talihine erişemedim. Ama bir ara müdürlüğünde bulunduğum Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'nda dört ay kendisinden "Aruz Dersi" aldım. O kurs süresi içinde ben ve diğer kursiyer arkadaşlarımız, Hocaya hayran kalmıştık. Kibarlığı ve zarafetiyle gözümüzde ve gönlümüzde abideleşen Orhan Okay, hocalığın bütün yüksek vasıflarını üstünde lâyıkinca taşıyan bir münevver, bir gönül insanıydı.

հիքմետ - Hikmet - ۷۶

Çemberlitaş semtindeki Köprülü Medresesi, onun gelişiyle anlamını zenginleştiriyordu. Dersini bütün idealist öğretmenler gibi yüksek sesle anlatıyordu. Bu hususiyetin, bütün iyi hocaların ortak vasfı olduğunu sonradan öğrenecektim. En arka sırada oturan öğrenci de hocayı duymalı, o da verilen bilgilerden istifade etmeli, mahrum kalmamalıydı.

Türkoloji'nin Efsane Hocası

Orhan Hoca, aslında daha 1980'li yıllarda efsane gibi adını duyduğumuz bir ilim adamıydı. O seneler Erzurum'daydı. Ama şöhreti İstanbul'da, Türkoloji koridorlarında dalgalanıyordu. Hele *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi* isimli eserini okuduktan sonra ona olan gıyabi hayranlığım daha da artmıştı. Sonra Sakarya'ya geldiğini duydum. Ve nihayet İstanbul'da görüşmek, Hoca'yla mülaki olmak nasip oldu. Bir gazeteci sıfatıyla yıllar önce kendisiyle bir röportaj yapmıştım. Daha sonra *Kelam ve Kalem* isimli kitabıma aldığım bu konuşmada Hoca, her soruya ayrıntılı ve doyurucu şekilde cevap veriyordu. "Anadolu'nun İstanbullu hocası"na, lise yıllarından beri içinde yer eden felsefe

sevgisini sorduğumda şunları söylemişti:

"Aslında ilkokul sıralarından beri tâ lise son sınıfına gelinceye kadar hep Türkçe ve edebiyat derslerimde başarılı bir öğrenciydim. Son sınıfa kadar da meslek olarak edebiyatı seçmeye kararlıyım. Fakat lise son sınıfında felsefe derslerimizde benim için olağanüstü diyeceğim bir insanla karşılaşmam edebiyattan felsefeye kaymama sebep oldu. Felsefe hocası değil gerçek bir felsefeci hatta biraz ihtiyatlı bir ifadeyle filozof ve sanatkâr yaradılışlı bir insan olan Nurettin Topçu'da mistik, metafizik bir dünyanın farkına vardım. Tecrit ve derinlik düşüncesi beni sardı. Üniversitede felsefe bölümüne kaydımı yaptırdım. Topçu ile mukayese ettiğim zaman sadece felsefe tarihi bilgisi veren hocaların kifayetsizliğine rağmen felsefe benim için ufuk açıcı bir alan oldu.

Fakat bir sömestr sonra, tekrar eski sevdama, edebiyata dönmek zorunda kaldım.”

Orhan Hoca'ya Tesir Edenler

Orhan Hoca'ya tesir eden şahsiyetleri ve fikirleri de sormuştum. İlk olarak Nurettin Topçu'yu anmış, ardından konuşmasına şöyle devam etmişti:

“İkinci olarak bir nakşî halifesi olan Abdülaziz Bekkine'yi, üçüncü olarak Arapça muallimi Celâl Hoca'yı hatırlatayım. Ama sadece edebiyattan bahsedeceksek ilkokuldan beri bütün tahsil hayatımda bendeki edebiyat merakının farkına varan ve bunun gelişmesinde gayreti olan bütün hocalarıma minnet duyarım. Ama en önemlisi son sınıfta, Vefa Lisesi'nin son sınıfında edebiyat hocam olan Behice Kaplan'dır.”

Behice Hoca, talebesi Orhan Okay'ı eşi Mehmet Kaplan'la tanıştırır. Bu tanışma daha sonra bir hoca-talebe münasebetine dönüşecektir. Diğer hocaları arasında, Edebiyat Fakültesi'nin hepsi de profesör olan büyük âlimleri Ali Nihad Tarlan, İsmail Hikmet Ertaylan, Ahmet Caferoğlu, Reşit Rahmeti Arat da var. Ayrıca bir ağabey-kardeş münasebeti içinde olacağı Muharrem Ergin, Faruk Timurtaş, Nihad Çetin, Ömer Faruk Akün'den de ders alır. Orhan Okay, o mülakatımızda Yahya Kemal'den, Fuat Köprülü'den, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan ve Mehmet Kaplan'dan uzun uzadıya bahseder. “Hocalık” ve “âlimlik” vasıflarını mukayese eder. Ona göre her âlim iyi hoca olmayabilir. Zira öğretebilmek ayrı bir özelliktir. Bir özel sohbetinde Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan'ın hocalıklarını mukayese etmiş ve “Tanpınar sanatkâr olduğu için ders anlatırken daldan dala atlıyor, konular bazen dağılıyordu. Ama Kaplan Bey, muntazam şekilde ders işliyor, müfredatı aynen uyguluyordu.” demişti.

հիկմետ - Hikmet - ٢٤

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI

YIL 6, ARALIK 2020

ISSN: 2458- 8636

Hem Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, hem de Mehmet Kaplan'ın talebesi idi. Bir röportajımda, "Kendimi Yahya Kemal'in torunu gibi hissediyorum." demişti. Hakikaten bir ocak, bir dergâh olan Dergâh Yayınları, birçok Hoca için anma ve armağan kitabı hazırlattığı gibi Orhan Hoca için de bir armağan eseri edebiyat dünyasına armağan etmişti. Bu vefa rüzgârını estiren kişi, yayınevini kurucusu ve yaşatıcısı, Nurettin Topçu'nun has talebesi ve bugün için de temsilcisi olan Ezel Erverdi Beyefendi idi. Erverdi'nin hazırladığı *Orhan Okay Kitabı* son derece kıymetli makalelerden meydana geliyordu. Eserde Hocanın meslektaşları, talebeleri ve kendisini seven yazarların yazıları bulunuyor. Orhan Okay'ın bütün eserlerini neşreden Dergâh, Hocanın farklı dergilerde kalmış yazılarını da kitaplaştırıp unutulmaktan kurtarıyor. Böylece ilim âlemine ve edebiyat dünyasına sunulan "Orhan Okay Külliyyatı"ndan bugünkü edebiyatçıların ve gelecekteki nesillerin istifade etmesi sağlanıyor.

Müstesna bir Hoca olan Orhan Okay, bir eş olarak da mükemmeldi. Rahmetli eşi Mübeccel Hanım ile yaşadıkları örnek hayat, gıpta ile temâşa edilmiştir. Bir baba olarak mükemmeldi. Buna oğulları Fuat ve Cüneyt ile kızı gibi sevdiği gelini Yeliz Hanım şahitlik etmektedir. "Orhan Dede" olarak da olağanüstüydü. Bir "büyükbaba" olarak sevgili torunu Ediz'de muhabbeti hepimizi etkilemişti. O ideal sahibi bir fikir adamı, ahlâk ve fazilet timsali bir insan, değerlerine ve akidelerine sımsıkı bağlı, inançlı Müslüman bir Türk aydını idi.

Orhan Okay ve eşi Mübeccel Hanım

հիկմետ - Hikmet - حڪمت

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI

YIL 6, ARALIK 2020

ISSN: 2458- 8636

Aziz Hocamızı, bir cumartesi günü Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Topkapı Çamlık Mezarlığı'nda toprağa verdik. Kadirbilir, nezih ve iyi insanların oluşturduğu cemaat, Türkiye'nin dört bir yanından yetişebilen talebeleri cami avlusunda namazına durmuş, haklarını helâl etmişler, "iyi bildiklerini" ikrar eylemiş, dualarda bulunmuşlardı. Sevenleri Fatihalarını okuduktan sonra Topkapı Çamlık Mezarlığı'ndaki kutlu mezarına da giderek toprak atmıştı. İmam efendi, kabristanda da Kur'an-ı Kerim okumuş, eller yine duaya açılmıştı. Meslektaşları Birol Emil, Abdullah Uçman, Nâzım Hikmet Polat ve Himmet Uç, kısa ve hüzünlü konuşmalar yapmıştı. Yürekler hüzünlü, gözler nemliydi ama üzüntüden eser yoktu. Bir ermişi, bir dervişi Hakka yolcu etmenin derin tevekkülü vardı herkesin yüzünde. Evet, "Bir âlim gitmiş, bir âlem göçmüştü." Gözü arkada kalmamıştı, zira vazifesini hakkıyla yapmıştı.

Orhan Okay'ın mezarı başında dua

Orhan Okay'ın cenaze töreni

հիկմետ - Hikmet - ١٦

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI

YIL 6, ARALIK 2020

ISSN: 2458- 8636

Vefa Timsaliydi

Bugün Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri çok yayıldı. Şükürler olsun ki, Türkoloji alanında yüzlerce hocamız var artık. Elbette hepsi saygıdeğerdir. Fakat Orhan Hoca niçin pek çok seviliyordu. Doğrusu bunun üzerinde çok düşündüm. Sonra sırrını buldum galiba. Orhan Hoca sadece bilgi aktaran bir hoca değil, ilmin yanı sıra irfanını da talebelerine aktaran, heybesindeki müktesebatı ve mahfuzatı paylaşan bir münevver, şefkatli bir aile büyüğüdü. Mütevazıydı, mahviyetkârdı. Ve önemli bir husus da sadece üniversite duvarlarının içinde kalmıyordu. Yaşayan edebiyat dünyasıyla iç içeydi.

Vefanın sembolü olan merhum Orhan Okay, hocalarına ve meslektaşlarına çok bağlıydı. Rahmetli Ömer Faruk Akün Hocamızın cenaze namazına rahatsız olmasına rağmen kalkıp gelmiş, Karacaahmet Mezarlığı'nın girişindeki Şâkirin Camii'nde taziyetleri kabul etmişti. O vesile ile Orhan Hocamızın elini öpmüş, başsağlığı dilemiştim. Ömer Faruk Akün Hoca hayattayken de unutulmamıştı. Yıllar önce Topkapı'da onun adına ESKADER olarak düzenlediğimiz 'Saygı Programı'na Orhan Okay da katılmış ve Akün Hoca hakkındaki hatıralarını Prof. Dr. Kemal Eraslan ve Prof. Dr. Şeyma Güngör ile birlikte anlatmıştı. O gün Türkologlardan beş nesil bir araya gelmişti.

Akün toplantısında Orhan Okay, Kemal Eraslan ve Şeyma Güngör ile

հիկմետ - Hikmet - ۷۶

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
 PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
 YIL 6, ARALIK 2020
 ISSN: 2458- 8636

İmza Gününden Bir Hatıra

Bazı iz bırakan hatıralar ve belgeler vardır ki, aradan yıllar geçse de değerlerinden hiçbir şey kaybetmez, aksine her geçen gün kıymetlenirler. Altın gibi, mücevher gibidirler. Bu sayfalarda takdim ettiğim fotoğrafta görüldüğü gibi vefat etmiş merhum üç şahsiyet ile kitap fuarında bir araya gelmişiz. Ahmed Yüksel Özemre (önde ortada), Orhan Okay (hemen yanında) ve Haluk Dursun (sol başta). Arkada olanlar ise ben ve rahmetli Ergun Göze’nin oğlu Mehmet Göze. Ebedî âleme göç eden üç hocamıza Allah’tan rahmet diliyorum.

Kitap fuarında Orhan Okay, Ahmed Yüksel, Haluk Dursun ve Mehmet Göze ile

Dergileri ve Yeni Edebiyatı Takip Ediyordu

Dışarıdaki edebiyatı da, genç şair ve yazarların ürünlerini de mümkün mertebe takip etmeye çalışıyordu. Birçok kültür sanat ve edebiyat dergisini her ay muntazaman alıyor, çıkan yazı ve şiirleri okuyordu. Yani Hoca bu vasfıyla da dört dörtlük bir “edebiyatçıydı”ydı. Aktüel edebiyattan haberdar olmak istiyordu. Eserlerinin hepsi kıymetli ama onun bilhassa hatıralarını bir araya getiren *Silik Fotoğraflar*’ı bütün meraklılara tavsiye ediyorum. Buradaki yazılar çeşitli vesilelerle mühim şahsiyetler hakkında kaleme alınmış yazılar değil sadece. Hayranlık duyduğu hocalarını, sevdiği ve eserlerini okuduğu şair ve yazarları, etkisinde kaldığı allameleri, fikir dünyasını besleyen mütefekkirleri

հիկմետ - Hikmet - ۷۶

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
 PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
 YIL 6, ARALIK 2020
 ISSN: 2458- 8636

de tanıyor ve seviyoruz. Hoca, bahsettiği kişileri tasvir ederken onların fiziki portrelerinin yanında birikimlerini, hatta moral ve maneviyat dünyalarını da aktarıyor. Portre türünün bu mükemmel eserini hakikaten defalarca okudum yine doyamadım. *Bir Başka İstanbul*’da ise çocukluğundan itibaren yaşadığı, büyüdüğü ve yetiştiği İstanbul’u, bilinmeyen ilginç, farklı ve olağanüstü yönleri ile, üstelik hatıraları eşliğinde anlatıyor.

Aziz hocamızın hepimizin üstünde hakkı var. Onu her zaman rahmet, mağfiret ve şükranla yâd etmeliyiz. Ruhu şad, kabri nur, mekânı cennet, menzili mübarek, makamı âli, seferi kutlu olsun.